

obedientes remunerat, non reliquit? Sed et hoc prætereundum non est, quod primis parentibus dictum est: *Ex omni ligno paradisi edite; de ligno autem scientiæ boni et mali ne tetigeritis* (Gen. ii, 16, 17). Qui enim ab uno quolibet bono subjectos vetat, necesse est ut multa concedat, ne obedientis mens funditus intereat, si ab omnibus bonis repulsa jejunat. Omnes enim paradisi arbores ad esum concessit, cum ab una prohibuit, ut creaturam suam quam nolebat exstingui, tanto facilius ab una restringeret, quanto ad cunctas latius relaxaret.

23. Quod autem superius dictum est (*Supra*, num. 20), obedientem non solum ex præcepto, verum etiam ex proprio desiderio adversa tolerare; in prosperis autem de suo omnino nil habere debere; veraciter affirmare possumus, si Moysen et Paulum ad medium deducamus. Moyses namque cum in deserto oves pasceret, a Domino per angelum in igne loquentem vocatus est, jussusque est ut omnium Israelitarum multitudini præesset; sed quia apud se mente humilis exstitit, oblatam protinus tanti regiminis gloriam expavit, moxque ad infirmitatis patrocinium recurrit, dicens: *Obsecro, Domine, non sum eloquens ab heri et nudius tertius, ex quo cepisti loqui ad servum tuum, tardioris et impeditioris lingue factus*; et se postposito alium deposcit, dicens: *Mitte quem missurus es* (Exod. iv, 10, 13). Ecce cum auctore lingue loquitur, et ne tanti regiminis potestatem suscipiat, elinguem se esse causatur. Paulus autem sic ait: *Ego non solum alligari, sed et in Jerusalem mori paratus sum pro nomine Jesu* (Act. xxi, 13); *neque enim facio pretiosior animam meam quam me* (Act. xx, 24). Jerosolymam ergo pergens adversa cognoscit, et tamen hoc libenter appetit: audit quod timeat, sed ad hoc ardentius anhelat. Moyses itaque ad prospera de suo nil habet, quia precibus renititur, ne Israeliticæ plebi præferatur; Paulus ad adversa **515** etiam ex suo voto deducitur, quia malorum imminentium cognitionem percipit, sed devotione spiritus etiam ad acriora fervescit. Ille præsentis potestatis gloriam Domino voluit jubente declinare; iste Domino disponente per dura et aspera studuit ad graviora properare. Præeuntium ergo virorum exemplo instrumur utiliter, ut si obedientiæ palmam apprehendere veraciter nitimur, prosperis hujus sæculi ex sola jussione, adversis autem ex devotione militemus.

24. Et notandum quod quantum ex humana ratione colligi potest, sicut nulla mala a prælatis ex præcepto jungi debent, sic nec omnia bona, sed media bona, quæ quasi ex nostra potestate nobis a Domino data sunt, verbi gratia ut legere, scribere, loqui, silere, laborare, cessare, et consimilia. Sed, sicut prædictum est, non omnia bona præcipienda sunt. Quis enim audeat per obedientiam jungere omnia relinquere, virginitatis votum, in virginitate manere, inimicum diligere, mori pro proximo? quantum si quis habeat fidem sicut granum sinapis, possit ac debeat etiam amplecti ea quæ impossibilia

A secundum humanam rationem videntur, si sibi a prælato injungantur. Multi enim sanctorum, humanam rationem fide transcendentis, supra aquam ambulaverunt, et montes de locis suis removerunt.

25. Nunc quæ sit obedientiæ dignitas restat ostendere. Dignitas vero obedientiæ simillima Deo est. Qui enim simpliciter charitatem servat in moribus similitudinem Dei tenet. Qui autem cum charitate etiam jejuniis, vigiliis, et aliis virtutum laboribus vigilanter insistit, Deo similior est. Qui vero cum his omnibus sub alterius potestate, obedientiæ vinculo semetipsum ligat, et ad voluntatem et imperium magistri per omnia pendet, obedientiam servans usque ad mortem, Deo simillimus est. Meritum autem obedientiæ in regno erit vitæ, tantoque illic quisque constituetur sublimior; quanto hic in ipsa obedientia manet perfectior; et illi maxime merentur sublimari a Deo, qui virginitatem obedientiæ usque ad mortem servant. Virginitatem obedientiæ vocamus obedientiæ incorruptionem, scilicet cum quis ex quo magistro se subdidit, nulla hora vel actu, vel voluntate fuit inobediens: et sicut in regno vitæ omnes qui carne et spiritu virgines permanserunt virginitatem tamen obedientiæ non servaverunt, canticum novum cantabunt Agno, non tamen canticum virginitatis obedientiæ; sic e converso omnes qui in virginitate obedientiæ permanserunt, et virginitatem carnis et spiritus non servaverunt, etsi non canticum virginum, canticum tamen virginitatis obedientiæ cantabunt coram Domino et Agno.

26. Magna est ergo virtus obedientiæ, quæ de corruptis quodammodo virgines facit. Hæc virtus milites Christi ducit per ignem et aquam, ut transeant in refrigerium probat eos, probatosque reddit perfectos, et quia perfectos, ideo victores: vir enim obediens loquitur victorias (*Prov. xxi, 28*). Obediens enim quotiescunque aliquid asperum et difficile ei injungitur, si gladio præcepti se ipsum mactat et Domino sacrificat, magnam loquitur victoriam, quia se ipsum vincit. Multo enim melior est obedientia quam victimæ (*Eccle. iv, 17*); quia per victimam mactatur aliena caro, per obedientiam vero mactatur propria voluntas. Vir obediens hilariter et fiducialiter orat; quia, sicut per beatum Augustinum dicitur: « Melior est oratio una obedientis quam decem millia contemptoris. » (*De Opere Monachorum*, cap. 17, n. 25.) Obedientia quidem orationem dirigit ad cælum, quæ sine obedientia non ascendit ad Dominum, sicut et lapis projectus ad cælum non attingit. Vir obediens confidit ut leo: et quemadmodum leo non viribus aliis, sed in viribus proprii pectoris confidit, nec ad alicujus bestię pavet occursum; ita et vir obediens non in aliorum oratione et vita, sed in propria conscientia gloriatur, juxta illud Apostoli: *Gloria nostra hæc est, testimonium conscientiæ nostræ* (II Cor. i, 12), nec ad malarum bestiarum pavet occursum. Si enim occurrit ei spiritus avaritiæ vel superbiæ, vel

fornicationis, vel quilibet alius malignus spiritus qui dicat: *Incurvare ut transeamus* (*Isa. li, 23*); ipsa obedientiæ virtus sic ipsum roborat, ut non incurvetur, sed victor transeat. Nec mirum. Est enim virtus obedientiæ salus omnium fidelium; obedientia **516** est genitrix omnium virtutum; obedientia est inventrix regni cælorum; obedientia est cælum aperiens, et hominem de terra elevans; obedientia est cohabitatrix Angelorum; obedientia est sanctorum omnium cibus: ex hac enim sancti ablactati sunt, et per hanc ad perfectionem venerunt.

27. Item sunt alii modi qui ad obedientiam pertinere videntur, cum tamen veritas obedientiæ in eis non sit. Sunt enim qui magistrum sibi eligunt tidiotam, non ut ei obediant, sed ut eam secundum suam carnalem voluntatem flectere valeant; vel eligunt litteratum, qui carnaliter vivat, et carnaliter diligat obsequentes. Hi ergo qui non ut Domino placeant, sed pro concupiscentiis suis nutriendis in exterioribus obedire videntur, recte Ismaelitæ dicuntur. Ismaelita namque interpretatur *sibi obediens*. Est et obedientia ex nimia simplicitate descendens, quam fatuitatem appellamus, cum quis tam in malis quam in bonis obedire contendit; cum scriptum sit: Malum per obedientiam nunquam fieri debere, sed bonum aliquando intermitteri. Et est obedientia semetipsam indiscrete excedens, cum quis nimia subtilitate deceptus decernit quæ sibi prælatus injungere debeat, et quæ minime. Est et obedientia præcisa, cum quis sibi bonum præeligit, ut a prælato sibi injungi postulet (quod aperte malum est), sed per impatientiam frangitur cum a prælato denegatum fuerit. Quod si humiliter bonum quod desiderat, prælato suggerat, et cum denegatum fuerit immotus permaneat, bonum est. Item est obedientia superbiæ simul et stultitiæ peste depravata, ex propria voluntate descendens, cum quis in bonis apud semetipsum quæ facturus esset, si injungerentur ei, et quæ minime... Et quandoque contigit, ut illa bona quæ facere non vult, ei prælatus nunquam jungat, et tamen propter stultam cordis deliberationem et inobedientiam apud Deum reus mortis tenetur. Sed et hoc notandum, quod quandoque magister aliquid discrete injungit, et discipulus nullo modo acquiescit; sed quasi consilium melius daturus, voluntatem magistri voluntati suæ subjicit, cum propriam voluntatem et proprium consilium sub voluntate et imperio magistri flectere debeat. Longe ergo ab itinere obedientiæ errore ducitur devio, cum semetipsum magistrum, et magistrum suum constituat discipulum.

28. Præterea attendendum est, quod subjectus errores magistri sic cavere debeat, ut semper magistrum veneretur: quodque adeo seducitur, magistrum venerando imitetur errores, vel errores cavendo magistro subdi dedignetur. Quippe dum magistri actus vel verba curiosa subtilitate attendit, et semetipsum qualis apud se lateat, seductus ignorat; et dum mala sua nec magna, nec minima atten-

dere vult, sed bona, si qua sunt; nec de occultis magistri bene sentit, nec ejus manifesta bona approbat, sed mala, si qua sunt, manifesta libenter attendit: dum, inquam, hoc facit, et se ipsum inaniter extollit, et magistrum malitia agitatus deprimit. Verumtamen commissa sua attendens, se peccatorem confitetur, nec tamen tantum se peccasse æstimat, ut tali magistro subditus esse deberet, et crescente malitia verbum responsionis subtrahit, et pejus silet quam pejus loqueretur. Sed in hoc inobedientiæ vitium a filii obedientiæ longe est, quorum studium est ut semper humiliter cogitent, humiliter loquantur, humiliter obediant, humilitatis habitum non recusent. Hæc de obedientia et ejus proposito propter simplices obedientia filios simpliciter descripsimus; sed quia humilitatis et obedientiæ charitas regina est, et ad ejus regimen omnes virtutes dirigi debent; volo, si possum, de uberrimo charitatis fonte fratribus novellis propinare. Sed quia timor introducit charitatem, sic intrans ut exeat, aliqua de timore proponamus.

517 PARS TERTIA.

DE TIMORE ET CHARITATE.

29. Est quidam timor naturalis, nobis cum animalibus communis, ex natura carnis procedens. Timemus enim quæ corporibus sunt noxia, et naturaliter ea vitamus, et appetimus salutaria; unde scriptum est: *Nemo unquam carnem suam odio habuit, sed nutrit et fovet eam* (*Ephes. v, 29*). Iste timor non est peccatum, sed pœna peccati, nec introducit charitatem, nec introductam expellit, sed naturaliter est in nobis, sive habeamus charitatem sive non. Et hunc timorem habebat Christus cum diceret: *Tristis est anima mea usque ad mortem* (*Matth. xxvi, 38*); ut per hoc veritatem assumpti hominis ostenderet, et electos suos adversa mundi mortemque passuros corroboraret suo exemplo. Et nullus miretur electo timore concuti, cum Christus esset tristis usque ad mortem.

30. Sed et timor, qui est initium sapientiæ, et servilis dicitur, in Christo fuisse creditur, de quo Isaias dicit: *Et replevit eum spiritu timoris Domini* (*Isa. xi*). Unde merito quaeritur, cum perfectam charitatem, quæ foras mittit timorem in Christo fuisse nefas sit negare, quomodo perfecta charitas et timor servilis in eo esse simul potuerint. Ad quod diversa, nescio si sufficientia, respondentur. Dicitur quod ille qui nulla causa cogente, sed voluntarie cæteros nostræ mortalitatis suscepit defectus, hunc quoque, cum sit donum Spiritus sancti, habuit. In eo tamen perfecta charitas fuit; alterum habuit ex sua perfectione, alterum habuit ex nostra infirmitate. Aliter: Cum dicitur, Timuit, sic intelligitur, Nihil neglexit: et ponitur causa pro effectu. Timor enim causa est hujus effectus, ut nihil negligatur. Hæc expositio verbis beati Gregorii congruere videtur: dicit enim sic: « Timere Deum est, nulla quæ facienda sunt præterire. » (*Lib. Moral.*) Aliter vere Christus timuit,

sed sicut in se incomprehensibilis est, ita timorem habuit incomprehensibilem. Aliter: Christus qui per divinitatem omnia scivit tormenta gehennalia, et illos, qui in illis cruciabantur et cruciandi erunt, intuens, ex humanitate timuit, horrorem in se sensit: quem admodum si aliquis nostrum aliquem damnatum gravissima poena torqueri videret, protinus in fremitu carnis exhorresceret. Aliter secundum Hieronymum, timorem Christus habuit non ad timendum, sed ad dandum: sicut medicus sanus qui medicamentum habet, non ad sanandum se, cum sit sanus, sed ad sanandum aegros.

31. Item nascuntur diversi timores in hominibus. Est timor ex vitio animi veniens, quando aliquis ne non adipiscatur temporalia, vel adepta amittat, homines magis quam Deum timet. Et iste timor non introducit charitatem, sed introductam impugnat. Est et timor vituperabilis, cum timet homo vilescere, non oculis Dei, quod timendum est, sed oculis hominum, quod timendum non est. Est et timor reprehensibilis, cum ipsa mors et corporis passiones ultra modum timentur; et ideo tertio oravit Dominus, ne nos per trinam tentationem timoris succumbamus. Item est timor malus respectu solius gehennae, cum homo nec Deum timet, nec peccare timet, sed ardere; et retrahit se ad tempus ab actu peccandi, non a voluntate mala quia vellet peccare, si liceret impune: nec amat justitiam, sed odit. Et iste timor non dicitur timor Domini, nec correptionis, nec initium sapientiae.

32. Est et alius timor respectum habens in Deum, quando videlicet ipsum Dominum timeamus propter potentiam ipsius, quia potest animam et corpus mittere in gehennam. Hunc autem Dominus iussit habere dicens: *Nolite timere illos qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere; sed timete illum qui potest animam et corpus perdere in gehennam* (Matth. x, 28). In hoc autem timore aliquantulum vis charitatis est, in hoc quod ad Dominum respicit et donum Dei est; sed quia ex ejus potentia habetur, poenam habet, et servilis dicitur, et quod in initio suo bonus est, sed non perfectus est, nec ad salutem sufficiens, verumtamen per excrecentes gradus melioratur, et adeo hominem corrigit, ut nec actu, **548** nec voluntate peccare libeat; etiamsi peccatis obligetur invincibilibus; et timor iste dicitur Domini dicitur correptionis, dicitur sapientiae. Ex hoc autem timore, medianibus virtutibus, ad illum tendimus timorem, qui dicitur permanere in saeculum saeculi (Psal. xviii, 10). Et notandum, quemadmodum mulier castum timorem habet, scilicet ne vir discedat ab ea, vel in aliquo virum offendat; sic timor Domini dicitur castus, cum timet aliquis ne Deum offendat, unde gratiam quam accepit, amittat; et iste timor, cum taliter castus sit, non permanet in saeculum saeculi, cum in beata vita unusquisque certus sit, nec Deum offendere, nec velle, nec posse. Timor autem castus qui permanet in saeculum saeculi, si diligenter perpenditur, potest dici amor. Amamus autem

ipsum propter se ipsum, non respicientes ad poenas, sed ipsum intuentes, ipsum prae omnibus desiderantes, caste inhaeremus ei: et iste castus affectus foras mittit timorem. Non de charitate quae in praesenti habetur, sed de perfecta quae in futuro habebitur, solet intelligi; et tunc revera timor foras mittitur, vel in praesenti per charitatem expellitur. Quamvis enim timor naturalis sit in homine, tamen veniente charitate, jam non pro timore servitur, sicut prius, sed propter ipsum Deum.

33. Timorem autem Domini Scriptura multipliciter commendat. Verbi gratia scriptum est: *Et timenti Deum bene erit in extremis, et in die defunctionis suae benedicetur; et: Corona sapientiae timor Domini, replens pacem et salutis fructum; et: Radix sapientiae timor Domini; et: Timor Domini et gloria, et corona exsultationis; et: Timor Domini dabit gaudium in longitudinem dierum; et: Timor Domini expellit et reprimit vitium, cautum facit hominem atque sollicitum; nam qui sine timore est, non poterit justificari, quia ubi timor non est, dissolutio vitae est* (Eccli. i, 11-29). Et alibi scriptum est: *Qui timeant Dominum, preparabunt corda sua* (Eccli. ii, 20); et: *Timeate Dominum [fort, servite Domino] cum timore, et exsultate ei cum tremore* (Psal. ii, 11); et: *Beatus homo qui semper est avidus; qui autem durae mentis est, corrueat in malum* (Prov. xxviii, 14); et: *Timeate Dominum, omnes sancti eius, quia non est inopia timentibus eum* (Psal. xxxiii, 10); et: *Timeantes Dominum, sustinete misericordiam ejus, et ne deflectatis ab illo, ne cadatis; et: Qui timetis Dominum, diligite eum, et illuminabuntur corda vestra; et: Qui timetis Dominum, sperate in illo, et in oblectatione veniet vobis misericordia; et: Qui timetis Deum, credite in illum, et non evacuabitur merces vestra* (Eccli. ii, 7-10); et: *Timeanti Dominum non occurrent mala, sed in tentatione conservabit illum a malis* (Eccli. xxxiii, 1); et: *Spiritus timentium Deum quaeritur, et in respectione illius benedicetur; et: Qui timet Dominum nihil trepidabit et non pavebit, quia ipse est spes ejus; et facultas et virtus exaltavit cor ejus* (Eccli. xxxiv, 14-20). Super hoc timore Ambrosius dicit: « Qui timet Dominum, declinet errorem, et ad virtutis semitam vias suas dirigat. » Gregorius dicit: « Prava mens si non prius per timorem evertitur, ab assuetis vitiis non emendatur. » Sed inter haec notandum est, quod gratia Dei praecedens mittit nos ad triplicem cogitationem, quae habetur ex nostris excessibus, de iudicio Dei futuro, de gehennae incendio: quae cogitatio opportuna importunitate sui mentem stimulans mittit nos ad timorem, timor autem ad charitatem. Haec de timore charitatis gratia incidenter dicta sunt. Ipsa autem charitas nos doceat, quid de ipsa charitate sentiendum sit, quid proferendo, quod sit ejus initium, et quod incrementum, quae perfectio.

34. Dicamus ergo quia charitas multipliciter dicitur. Accipitur enim pro opere charitatis, ut cum usualiter dicitur, Eleemosynam dare charitas est;

quod genus charitatis, cum ex mentis affectu non descendit, non salvat. Significat etiam charitas ipsum Deum, ut cum dicitur, *Deus charitas est* (I Joan. iv, 16). Significat et charitas affectum mentis purgatum: unde S. Augustinus talem ponit descriptionem, « Charitas est motus animi ad diligendum se, et proximum propter Deum. » Et notandum, quod quando dicitur, « Charitas est motus animi, » motus corporis removetur, qui, quamvis aliquando sit opus charitatis, tamen non est charitas. Et quia movetur animus ad iudicandum, et ad consimilia, additur, « ad diligendum; » sed quia movetur animus ad **549** diligendum saeculum, additur, « Deum. » Et ne aliquis exspectet aliud praemium a Domino quam ipsum Deum, recte subjungitur, « propter Deum: » et item quia nullus debet se ipsum diligere propter se ipsum, nec proximum propter proximum, sed propter Deum; convenienter subditur, « et se et proximum propter Deum. » Et attende quam recte determinatum sit, « propter Deum. » Homo nec per se est, nec per se bonus est; sed a Deo est, a Deo bonus est: similiter dico de angelo, et de quacunque creatura. Deus enim per se est, et per se bonus est. In eo autem qui per se est, et per se bonus est, finis nostrae beatitudinis constituitur: ergo in solo Deo. Quod si homo diligeret se ipsum propter se ipsum, vel proximum propter proximum; jam non in Deo, sed in creatura finem suae beatitudinis constitueret, quod nefas esset: unde procul dubio in miseriam laboretur homo, cum sibi ipsi non posset esse beatitudo, nec aliquid praeter Deum. Debet ergo unusquisque se ipsum diligere, nec propter se, sed propter Deum.

35. Sed quia ista charitas manifesta vel perfecta esse non potest, nisi ex operibus comprobetur (probatio enim dilectionis est exhibitio operis), necesse est sequi opera quae propter Deum exhibeantur. Unde dicitur: *Diliges proximum sicut te ipsum* (Matth. xxii, 39); scilicet propter Deum; id est ut servitium Dei ab illo impleatur. Et istud sicut similitudinem significat hic, non quantitatem; sed ut sicut diligis te ad serviendum Deo, itidem dilige proximum ut serviat Deo et regnet cum Deo. Non enim audeo iudicare peccatum, si quis habeat minorem affectum circa alium quam circa se ipsum: **D** quod si aequalis est, perfectus est. Eisdem etiam proximis temporalia et spiritualia debemus impendere: spiritualia, ut praedicationes et quaecunque spiritui congruunt; corporalia, quaecunque sunt nobis ultra necessitatem. Non debemus proximis dare nostra tempore necessitatis: ipsa necessaria nostra non dare, sed partiri debemus. Sic enim beatus Gregorius testatur: « Minus amare proximum convincitur, qui necessitate cogente, necessaria non partitur. » Et revera charitas magis vult ut duo tolerabili afficiantur inopia, quam unus intolerabili torqueatur miseria: nec mirum quia charitas, quae non quaerit quae sua sunt, iuxta vires occurrit, et ultra vires vult.

36. Dubitari autem solet de dilectione Dei et proximi, quae quam praecedat. Quod ita decernitur. Dilectio Dei alia incipiens est, alia nutrita. Incipit quidem homo diligere Deum antequam proximum; sed, quia dilectio Dei non potest perfici, nisi nutriatur et crescat per dilectionem proximi, oportet ut proximus diligatur. Sic ergo dilectio Dei praecedat ut incipiens: procedit a dilectione proximi, ut ab illa nutrienda. Et haec est in dilectione Dei perfectio, ut si articulus necessitatis evenerit, moriatur homo quocunque genere mortis, antequam transgrediatur unum de praecipis Dei minimis. In dilectione vero proximi haec est perfectio, ut homo diligat inimicum suum, et ponat animam suam pro fratribus suis. Sic enim scriptum est: *Diligite inimicos vestros, benefacite his qui oderunt vos, orate pro persequentibus et calumniantibus vos* (Matth. v, 44); et alibi: *Majorem charitatem nemo habet, ut animam suam ponat quis pro amicis suis* (Joan. xv, 13).

37. Jure ergo charitas dicitur signum, quo discernuntur electi a reprobis. Non enim discerni possunt fide, aut eleemosynarum largitione, vel scientia, vel jejuniarum vel vigiliarum affectionibus, vel martyrio: haec enim sunt communia electis et reprobis. Sola ergo charitas filios Dei a filiis gehennae distinguit, dicente Domino: *In hoc cognoscent omnes quia mei estis discipuli, si dilectionem habueritis ad invicem* (Joan. xiii, 35). Charitas congregat filios Dei, et facit habitare in unum. *Ecce quam bonum et quam **550** jucundum habitare fratres in unum* (Psal. cxxxii, 1). Et alibi scriptum est: « Ubi est charitas et dilectio ibi est sanctorum congregatio. Ibi nec ira est, nec indignatio, sed firma charitas in perpetuum. » Nulla virtus sine charitate roboratur, imo in peccatum vertitur. Peritus enim sine charitate stultus est; et idiota quilibet, si charitatem habet, valde doctus est, divina Scriptura testante. Ille tenet et quod patet, et quod latet in divinis sermonibus qui charitatem tenet in moribus. O quid digne de charitate referam, quae scientiam non abscondit ignorantibus, nec **550** fructum indigentibus, nec infirmis negat medicinam, nec sanis tutelam! Charitas interna inspiratione praedestinos vocat, vocatos justificat, justos magnificat. Pigrum excitat ut pugnet, pugnantem juvat ut vincat, victorem coronat ut regnet. Scientem inflatum tangit ut humilietur, idiotam humilem docet ut sapiat et exaltetur. Blanditur sine adulatione, saevit sine crudelitate; cum infirmis infirmatur, pro scandalizatis uritur; agit magna, agit minima, ut nunquam sit otiosa. Gaudet in confessoribus, jucundatur in virginibus, fervet in martyribus, regnat in Angelis. In humilibus confessoribus redolet ut viola, in devotis virginibus germinat ut lilium, in sanctis martyribus rubet ut rosae, in beatis Angelis fulget ut aurum obrizum. O quam dulce et salubre est vinculum charitatis, in qua, affirmante beato Augustino, pauper dives, sine qua dives pauper est! Haec in prosperitatibus temperat, in adversitatibus tolerat, in tentatione tutissima, in hospitalitate latis-

sima, inter veros fratres lætissima, inter falsos patientissima: libera in Paulo ad arguendum, humilis in Petro ad obediendum, humana in Christianis ad confitendum, divina in Christo ad ignoscendum.

38. Caritas ergo mira, pulchra, optima docet et operatur. Docet enim ut semper diligatur quod diligendum est, ut nunquam diligatur quod diligendum non est, nec amplius diligatur aliquid respectu hujus rei quod æqualiter vel minus diligendum est, nec æqualiter quod minus vel amplius, nec minus quod æqualiter vel amplius. Debet unusquisque homo quatuor tantum diligere: Deum scilicet, angelos, semetipsum, et homines. Alia autem ab his minime diligenda sunt, sed pro loco et tempore utendum est eis, et pro conditione sua laudandus atque admirandus est Creator in illis. Verbi gratia Deus et proximus semper diligendus est, peccatum autem nunquam diligendum est: item Deus non minus vel æqualiter respectu alicujus, sed magis diligendus est; nec proximi minus nec magis diligendi sunt, sed æqualiter, licet opera charitatis non æqualiter exhibenda sint. Item corpora nostra nec magis, nec æqualiter ut animæ diligenda sunt, sed minus.

39. Item docet hominem gaudere cum gaudentibus, flere cum flentibus, abstinere ab illicitis, transcendere licita, dare superflua, partiri necessaria, inimicum diligere, pro proximo mori. Caritas purgat cor, illuminat, accendit, corroborat: purgat, dico, a sordibus peccatorum, illuminat ad intelligendum, accendit ad diligendum, corroborat ad operandum et perseverandum. Caritas est vita verborum et cogitationum, vita virtutum et operum; quia singula hæc si ex radice charitatis non pullulant, non vivunt, sed mortua sunt. Item caritas est vita beatarum animarum, vita quoque Angelorum; quia nec animæ nec Angeli vivunt nisi per charitatem Dei qua pascuntur. Item caritas est mors criminum, virtus pugnantium, palma victorum: quam fides concipit, ad quam spes currit, cui profectus omnium honorum deservit. Non est autem caritas integra, nisi cum dilectione Dei amor fraternus teneatur: qui enim a fraterna societate secernitur, divinæ charitatis participatione privatur. Christus Deus et homo est: totum ergo Christum non diligit qui hominem odit. Quamvis aliqui fide et bonis operibus videantur esse participes; tamen quia fraterna dilectione privantur, nullum habent incrementum virtutis. Nam sicut Apostolus ait, *Si linguis hominum loquar et Angelorum charitatem autem non habeam, factus sum ut æs sonans, aut cymbalum tintiens. Et si habuero prophetiam, et noverim omnia*

mysteria et omnem scientiam, et habuero omnem fidem, ita ut montes transferam, charitatem autem non habeam, nihil sum. Et si distribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, et tradidero corpus meum ita ut ardeam, charitatem autem non habeam, nihil mihi prodest (I Cor. XIII, 1-3). Caritas enim omnium virtutum obtinet principatum, unde et *vinculum perfectionis* dicitur (Coloss. III, 14); eo quod universæ virtutes ejus vinculo religuntur. O quam beata est virtus charitatis, quæ omnes amplectitur, omnes diligit, omnes fovet; peccata delet, virtutes nutrit; et, sicut scriptum est, comprimit iram, excludit odia, expellit avaritiam, comprimit irixam, et fugat pariter omnia vitia! Inter opprobria secunda est, et inter iras placita, inter odia benefica, in veritate firma: a pravis impugnatoribus non diripitur, a latronibus non furatur, ab incendio non crematur, ab hæresi non dividitur: individua stat, inexpugnabilis manet, inconcussa perseverat, incorrupta lætatur. Caritas concordia est, meritum et societas electorum. *Caritas patiens est*, quia in adversitate non frangitur: *benigna est*, quia amicis et inimicis opera misericordiæ impendit: *caritas non æmulatur*, quia alterius bonum diligit ut suum: *non agit perperam*, quia ad opus perversum non ducitur: *non inflatur*, quia eam nulla prosperitas attollit: *non est ambitiosa*, quia non vult aliis præponi: *non querit quæ sua sunt*, quia communia propriis, non propria communibus anteponit: *non irritatur*, quia non provocatur ad iram, et non solum opere non nocet, sed nec malum cogitat: *non gaudet super iniquitate, congaudet autem veritati: omnia suffert* in actu pro veritate; *omnia credit* quæ veritas suadet; *omnia sperat* quæ veritas promittit; *omnia sustinet*, in ipso capite, id est Christo. *Caritas nunquam excidit (I Cor. XIII, 4-8)*, quia etsi opera ejus cessent, ipsa tamen caritas nec in hoc sæculo, nec in futuro finitur. Vel caritas in electis non excidit, quia, etsi aliquis electus criminaliter peccet, caritas tamen in eo non excidit irremediabiliter. Hanc autem virtutem qui servat in operibus suis, benedictionem consequitur, Scriptura affirmante quæ loquitur ad populum Israeliticum sic: *Si autem audieris ut facias omnia mandata ejus, faciet te Dominus excelsores cunctis gentibus quæ versantur in terra: benedictus eris in agro, et benedictus eris in civitate: benedictus fructus ventris tui, et benedictus fructus terræ tuæ: mittet Dominus super cellam tuam et super omnia opera manuum tuarum benedictionem (Deut. XXVIII, 1-8).*

EXPOSITIO IN ORATIONEM DOMINICAM.

552 Prodiit nuper ex bibliotheca Dunensi. Ejusdem est auctoris ac præcedens Tractatus, cujus hic mentio fit num. 3.

1. Pater noster. Septem sunt petitiones, sicut septem dona Spiritus sancti et septem virtutes. Per petitiones venit ad dona, et per dona ad virtutes, per virtutes ad beatitudines. Istæ petitiones distin-

ctæ sunt secundum duas vitas: quia vita alia est temporalis, alia cœlestis. Per temporalem transitur ad cœlestem, si bene et recte temporali utatur viator; ita quod nunquam adhæreat huic mundo, imo liberetur ab eo. Tres inferiores pertinent ad temporalem vitam, et primæ tres consummabuntur in cœlesti vita: media vero, quamvis de cœlestibus sit, tamen hic completur; quia panis spiritualis ideo petitur, ut in præsentī eo fruamur, et per eum confirmemur. Sed antequam ad petitiones veniatur, captatio benevolentiae in ore orantis præmittitur, *Pater noster*. Inducitur unusquisque simul orans, non sibi, sed communi saluti hominum, ut caritas et unitas Ecclesiæ designetur: in qua tam bene frater desiderat salutem fratris, sicut et suam. Dicit ergo, *Pater noster*. Cum vocet eum Patrem, debet esse filius, non degenerare a tanto Patre, qui affectu et benevolentia Pater est. Cum vocamus *Patrem*, significamus quia jam non sumus servi, sed filii; cum dicimus *noster*, significamus quia multorum est, non unius tantum: qui enim habebat unum filium naturaliter, per gratiam suam voluit et alios filios adoptionis addere. Ecce communis est Pater omnium nostrum, per quod admonemur fraternitatis et ejusdem unitatis. Non applaudat sibi dives vel nobilis, sive dominus; quia similiter est filius Dei pauper et ignobilis et servus. Omnes itaque fratres sumus. Cum dicitur, *qui es in cœlis*, videtur orare ille qui est in imo, ut ad Patrem suum qui est in cœlis, id est in immutabilitate, æternitate, impassibilitate, possit ascendere, ut cum eo sit immutabilis et impassibilis.

2. Præmissa captatione benevolentiae, accedit ad petitiones; sed alio modo hic ordinantur, quam in hominibus complentur. Præmittuntur enim illæ petitiones quæ in futuro erunt consummatæ, quia digniores sunt: postea ponuntur illæ quæ ad præsentem vitam pertinent, quia indigniores sunt. Sic Isaias fecit, qui dona Spiritus sancti digniora præmisit descendendo in minimis (Isa. XI, 2, 3): et Moyses, qui dilectionem Dei præmisit dilectioni proximi (Deut. VI, 5), quamvis sit posterior tempore. Ut ergo melius dignitatem, et quomodo aliud ex alio nascatur, videamus; naturalem ordinem, prout in nobis completur, prius sequamur, et postea ad istum ordinem redeamus.

3. Ultima petitio est: *Sed libera nos a malo*, quæ tamen prima est in nobis. Homo enim qui vult ascendere ad cœlum, videns quia non potest aliter ascendere, nisi a malis hujus mundi liberetur, clamat: *Libera nos a malo*, id est a peccato originali et actuali, et a desiderio hujus mundi, ut temporalia et me ipsum abjicere queam, et fiam pauper spiritu. Quod totum fiam per spiritum timoris, sicut expositum est planius in tractatu Virtutum. *Et ne nos inducas in tentationem*. Abdicatis omnibus terrenis, necesse est instare tentationes interiores et exteriores. Necessaria est ergo mansuetudo, ut mitis sit et humilis omnibus nocentibus, et nulla ira vel

rancore moveatur, quod fit per spiritum pietatis. Et non orat quod non eveniant tentationes, sed ut non inducatur. Ille inducitur in tentationem, qui succumbit tentationi, et mergitur in ea. *Et dimitte nobis debita nostra*. Quamvis sit liberatus a malo, quamvis non frangatur tentationibus, adhuc tamen non potest evitare quin in multis Deum offendant; sicut navis transiens per mare, per rimas recipit aquas: et ideo necessarius est luctus, quo peccata abluantur, quæ ut sibi dimittantur, necesse est ut aliis dimittat, et de miseris hujus mundi doleat; quod totum fit per spiritum scientiæ. Scientia facit lugere hominem, cum quantum sit miseria in præsentī, facit agnoscere, et peccatis cognitis facit clamare, *Dimitte nobis debita nostra*, id est peccata quæ debemus lugere; *sicut et nos dimittimus debitoribus nostris*. Debitores sunt qui nobis debent pecuniam, et qui fecerunt nobis aliquam injuriam. Si debet pecuniam, si perfectus es, dimitte; si imperfectus, licite repetere potes, si ille habeat unde reddat; sin autem, debes dimittere. Si fecit injuriam, et se tibi humiliavit, dimitte; si non vult, paratus sis ad condonandum, et fac quantum in te est. Ille autem nihil proficiet quod tu facis, nisi te rogaverit: sed tu te expedivisti.

4. *Patrem nostrum quotidianum da nobis hodie*. Tres petitiones præcedentes ad terrenam vitam pertinent, quia liberatio a malo, captatio, lugere pro peccatis in præsentī est, et a mundo separatio vocatur. Modo transit ad cœlestia, et in primis petit sibi dari panem cœlestem, quo bene operetur, et in via confortetur, ne deficiat. De cœlo quidem panis petitur; sed ut hic comedatur; et ita petitio ista confinium est de temporali ad cœlestem vitam, quia res cœlestis inclinari postulat, ut hic in præsentī habeatur. Panis iste est Deus qui pascit angelos: et sicut panis qui matre comeditur, in lac vertitur, ut puer illo fruatur; sic Deus quo fruuntur angeli sicuti est, nobis versus est in lac, ut eo possemus frui. Assumpsit enim visibilem formam, ut doceret homines, ut sic saltem eum agnosceremus. Comedimus ergo eum semper sub aliqua specie in Sacramento altaris, in Scripturis et in verbo prædicationis, et omnibus modis quibus in nobis revelatur. Fruimur et illo pane, quando terreno pane vescimur, ut sustentati ei fortius serviamus. Panem istum vocat *supersubstantialem* (Matth. VI, 11), quia super omnes substantias est, et *quotidianum* eum vocat Lucas (Luc. XI, 3), quia eum quotidie, aliquo supradictorum 553 modorum comedimus. *Hodie* vocat præsens tempus. Per istum panem esurimus et sitimus justitiam futuram: justitia enim præsens est imperfecta, et quasi esuries. De hac esurie dicitur, *Satiabor cum apparuerit gloria tua (Psal. XVI, 15)*: et desiderium cœlestis justitiæ, quæ perfecta est. Et iste panis habetur per donum fortitudinis.

5. *Fiat voluntas tua*. Istæ tres petitiones quæ restant, non possunt adimpleri perfecte nisi in cœlo. Duæ sunt voluntates in Deo: una misericordiæ, quæ